

חוסר תאנה

חזרה למחזוריות לאחר המלטה

הגשת פרות לרופא על חוסר תאנה היא, לרוע המזל, עניין שבשגרה. המושג חוסר תאנה רחב וכולל בתוכו מצבים שונים, חלקם קשורים בהפרעה לתפקוד התקין של מערכת המין וחלקם קשורים לכשל בביטוי או בזיהוי השינויים ההתנהגותיים הקשורים בייחום •

בגלל שהנושא רחב, אתייחס אליו בסדרה של רשימות, כשהנוכחית תעסוק בחזרה למחזוריות לאחר המלטה והבאות יעסקו בסוגים שונים של חוסר תאנה וגישות לאבחון, שליטה וטיפול. אנסה לענות על שאלות שנתקלים בהן בשטח ולחדש במידת האפשר.

מתי הפרה אמורה לדרוש בפעם הראשונה לאחר המלטה?

בזמן ההיריון הפרופיל ההורמונלי של הפרה נשלט על ידי רמות גבוהות של פרוגסטרון ורמות הולכות וגדלות של אסטרוגן. הורמונים אלה כשנמצאים ברמה גבוהה לזמן ממושך מדכאים את התנהגות הדרישה ואת הביוץ. לאחר ההמלטה, אם הפרה לא מניקה עגל/ה*, העיכוב מוסר, מתפתחים זקיקים, אחד מהם הופך לדומיננטי ומפריש רמה גבוהה של אסטרוגן. הפרשת אסטרוגן מהזקיק נעשית בפרופיל שונה מהפרשת אסטרוגן (מהשליה) בזמן ההיריון, כך שהפעם האסטרוגן גורם לשפעול הציר היפותלמוס-היפופיזה-שחלה, דבר שגורם לביוץ ולחזרת הפרה למחזוריות. התנהגות דרישה קשורה בהשפעת אסטרוגן על המוח, אך כדי שזה יקרה דרושה הכנה של המוח (priming) על ידי חשיפה לפרוגסטרון, דבר שלא קורה לפני הביוץ הראשון. מדוע? פרוגסטרון מופרש על ידי הגוף הצהוב שהוא תוצר של הזקיק המבייץ. לכן, לפני הביוץ הראשון אין גוף צהוב ורמת הפרוגסטרון נמוכה. זו כנראה הסיבה לכך שפעמים רבות הביוץ הראשון לא בא יחד עם התנהגות דרישה ("ייחום השקט").

אם כך, מתי פרות חלב חוזרות למחזוריות? על פי עבודה נרחבת שנעשתה בקנדה (Ambrose 2007) ומבוססת על מדידת פרוגסטרון שהוא מדד מוחלט לביוץ והתפתחות גוף צהוב, 27% מהפרות מבייצות תוך 3 שבועות מהמלטה, 75% תוך 6 שבועות ו-90% תוך 9 שבועות. כלומר, עד תום

עם זאת, כדאי לדעת, שיש קשר חיובי בין חזרה מוקדמת למחזוריות לבין אחוזי התעברות בהזרעה ראשונה. פרות שחוזרות למחזוריות מהר יותר, מראות אחוזי התעברות גבוהים יותר בהזרעה ראשונה

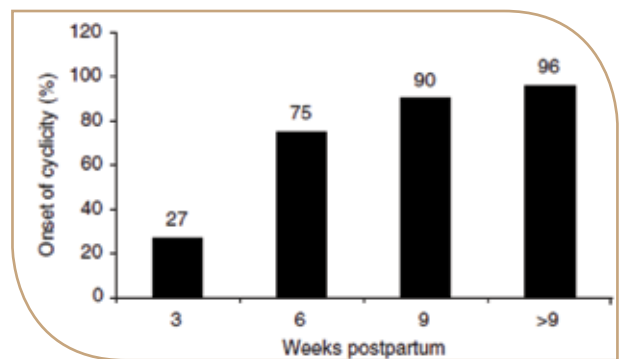
מתי, אם כן, פרה נחשבת כ"סובלת" מחוסר תאנה?

בפועל, פרה נחשבת ככזו כאשר לא זוהתה בדרישה עד תום תקופת ימי המנוחה כפי שהיא מוגדרת במשק. לכן, אחוז חוסר התאנה יכול להיות מושפע מהגדרת ימי המנוחה. במציאות הדבר אפילו יותר מורכב, כיוון שחלק מהפרות מראות פעילות דרישה בשלב כזה או אחר בתקופת המנוחה אך חדלות מכך בהמשך. הדבר יכול להיות קשור בקושי לבטא פעילות דרישה או בהתפתחות של ציסטות או גוף צהוב פרסיסטנטי (ידובר ברשימות ההמשך) ההגדרה המעשית של חוסר תאנה עוזרת לנו להחליט מתי להתחיל לאבחן או לטפל ברמת הפרה הבודדת. עם זאת, כדאי לדעת, שיש קשר חיובי בין חזרה מוקדמת למחזוריות לבין אחוזי התעברות בהזרעה ראשונה. פרות שחוזרות למחזוריות מהר יותר, מראות אחוזי התעברות גבוהים יותר בהזרעה ראשונה (איור 2) לכן, ברמת העדר מומלץ להתייחס גם לכמה מהר פרות חוזרות למחזוריות לאחר המלטה ולא רק להגדרה המעשית של פרות שלא נצפו בדרישה עד תום תקופת ימי המנוחה.

דבר נוסף שחשוב להבין: כשאנחנו מדברים על חוסר תאנה, אנחנו למעשה מדברים על התארכות תקופת החוסר תאנה אחרי המלטה (postpartum anestrus). כלומר לא מדובר פה על מחלה חשוכת מרפה אלא על איחור יחסי בחזרה למחזוריות לאחר המלטה. רוב הפרות, ככל הנראה (תמיד יש יוצאות מן הכלל), יחזרו למחזוריות במוקדם או במאוחר, אם רק ניתן להם מספיק זמן. ההבנה הזאת חשובה בהיבט

תקופת מנוחה של כ-60 יום מהמלטה 90% מהפרות חוזרות למחזוריות ולביוץ (איור 1) למרות זאת, על פי נתוני רפואת עדר המבוססים על זיהוי דרישות, אחוז החוסר התאנה הממוצע המדווח במשקים הוא בסביבות 35-40%. תוצאות אלה תואמות, פחות או יותר את מה שקורה במקומות אחרים בעולם. הפער בין מה שמצאו כשבדקו רמות פרוגסטרון לבין מה שמדווח מהמשקים כנראה מעיד על כך שרוב חוסר התאנה הוא "לא אמיתי" (לא קשור לחוסר פעילות שחלתית) כלומר נובע מחוסר יכולת לזהות את התנהגות הדרישה (כשל בזיהוי או כשל בביטוי של התנהגות דרישה על ידי הפרה).

איור 1: אחוז הפרות המחזוריות לעומת שבועות מהמלטה - מבוסס על מדידת פרוגסטרון. 90% מהפרות מחזוריות תוך 63 יום מהמלטה

באישור
השרותים
הווטרנריים

כל פתרונות החיטוי במשק

www.concept-Rx.co.il

טל. 09-7667890, הורציו: 054-4972362

קונצפט לרוקחות בע"מ

סיכום

בזמן היריון ובתקופה מסוימת לאחר המלטה פרות נמצאות בחוסר תאנה באופן נורמאלי. רוב הפרות (כ-90%) אמורות לחזור לפעילות (לבייץ) עד 9 שבועות (63 יום) מהמלטה. כ-30% מהן מבייצות עד 3 שבועות מהמלטה. 75% עד 6 שבועות ו-90% עד 9 שבועות. עם זאת, אחוז חוסר התאנה בתום תקופת המנוחה המדווח על פי זיהוי דרישות עומד על כ-40%-35% בממוצע. אם כך, חלק מהפרות הללו לא נמצאות בחוסר תאנה אמיתי (אי ביוץ) והבעיה היא בביטוי התנהגות דרישה או זיהוי הדרישות. ההגדרה המעשית לחוסר תאנה היא פרות שלא דרשו עד תום תקופת ימי המנוחה, אך הראו שיש גם משמעות לכמה מוקדם פרות חוזרות למחזוריות מבחינת אחוזי התעברות בהזרעה ראשונה. רוב הפרות בחוסר תאנה, תהה הסיבה אשר תהיה (כולל ציסטות), יחזרו לפעילות בשלב כזה או אחר. מטרת הטיפול בחוסר תאנה היא קיצור ימי הריק ולכן צריך לשקול האם בכלל לטפל בפרות או בתקופות בהן אנחנו מעוניינים לדחות הזרעות. ברשימות הבאות נעסוק באפיון הסוגים והמנגנונים השונים לחוסר תאנה. נתייחס למניעה של פקטורים התורמים לחוסר תאנה ולטיפול ברמת הפרה הבודדת. ▲

הטיפול. מטרת האבחון והטיפול בפרות עם חוסר תאנה הוא ל"זרז" את החזרה למחזוריות ולקצר את ימי הריק. אין טעם לטפל בפרות שאנחנו מעוניינים לדחות את הזרעתם או בתקופות בהן אנחנו לא ממהרים להזריע.

איור 2: לפרות שחוזרות למחזוריות מוקדם בתחלובה יש סיכוי גבוה יותר להתעבר בהזרעה ראשונה

